

Медицький І. Б.
д. ю. н., доцент, професор кафедри політики у сфері
боротьби зі злочинністю та кримінального права
навчально-наукового Юридичного інституту
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
(м. Івано-Франківськ)

ДО ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Факт наявності системних проблем у діяльності органів прокуратури знайшов свою констатацію на державному рівні – Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки акцентує увагу на незавершеності реформи органів прокуратури, неналежному законодавчому врегулюванні механізмів реалізації прокурорами їх конституційних повноважень; низькому рівні суспільної довіри та інших моментах кризового характеру. Зокрема, вимагає подальшого забезпечення: 1) удосконалення реалізації прокурорами повноважень у суді, зокрема шляхом запровадження спеціалізації, уніфікації прокурорської і судової практики; 2) ефективна координація діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та належне функціонування органів прокуратури у системі кримінальної юстиції; 3) розроблення та впровадження комплексної та неупередженої системи оцінювання якості роботи прокурора за встановленими об'єктивними критеріями; 4) удосконалення відповідно до європейських стандартів і кращих міжнародних практик дисциплінарного провадження, забезпечивши прозорість й об'єктивність розгляду дисциплінарної скарги про вчинення прокурором дисциплінарного проступку, невідворотність та пропорційність дисциплінарної відповідальності прокурора [5].

Дослідження засад кримінологічної діяльності органів прокуратури дало О. С. Іщуку підстави для висновків про зниження ефективності роботи правоохоронних органів у сфері протидії: 1) кримінальним правопорушенням,

пов'язаним із хабарництвом та одержанням неправомірної вигоди;

2) організованій злочинності, у тому числі із корумпованими зв'язками;

3) корупційним кримінальним правопорушенням, у тому числі тим, що вчиняються посадовими особами вищих рангів.

Науковець відзначає системність проблем у сфері розслідування кримінальних проваджень, констатує: стали тенденцію до зменшення кількості кримінальних правопорушень, де особам вручене повідомлення про підозру; зменшення кількості кримінальних проваджень, скерованих до суду; збільшення кількості кримінальних проваджень, у яких не прийнято рішення; зростання кількості осіб, незаконно притягнутих до кримінальної відповідальності; зниження відсотку розкриття кримінальних правопорушень, відсотку відшкодування збитків у кримінальних справах слідчими прокуратури [3, с.56-65].

В. В. Назаров відзначає не поодинокість практичних випадків, коли слідство намагається зменшити кількість кримінальних проваджень шляхом невнесення відомостей до реєстру відповідно до ст. 214 КПК України. Прокурори щороку виявляють та вносять до ЄРДР тисячі раніше необлікованих кримінальних правопорушень. Так, упродовж 2015 р. прокурорами виявлено та внесено до ЄРДР відомості про 2 708 вчинених кримінальних правопорушень, раніше не облікованих; у 2016 році – 3 250; у 2017 році ця цифра збільшилася майже вдвічі – до 6,4 тис. Водночас помилка, допущена на цьому етапі досудового розслідування, може призвести у подальшому до необґрунтованого арешту, притягнення до кримінальної відповідальності невинуватої особи або до залишення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, без покарання [4, с.426].

Л. В. Гаврилюк акцентує увагу на негативних наслідках роботи слідчих, на які вказують такі чинники, як: наявність виявлених раніше не облікованих кримінальних правопорушень; значна кількість скасованих постанов про закриття кримінальних проваджень; наявність винесених прокурором постанов про відновлення досудового розслідування; скарги на дії чи бездіяльність

слідчих та ін. Під час здійснення нагляду за законністю проведення досудового розслідування прокурорами у 2017 р.:

- виявлено та внесено до Реєстру відомості про вчинені кримінальні правопорушення, раніше не обліковані, всього 6439, з них 6427 кримінальних проваджень слідчих поліції і з числа укритих від обліку надіслано до суду 478 кримінальних проваджень слідчих поліції;

- винесено 277 постанов про відновлення досудового розслідування, з яких 205 за кримінальними провадженнями слідчих поліції;

- дано 179117 письмових вказівок, з яких 169840 за кримінальними провадженнями слідчих поліції;

- взято участь 10316 раз у розгляді слідчим суддею скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, з них 5516 раз за кримінальними провадженнями слідчих поліції, у тому числі 4 797 раз щодо невнесення до Реєстру відомостей про кримінальні правопорушення, з них слідчими поліції – 2 111 [1, с.128].

У 2020 р. за результатами виконання бюджетної програми «Здійснення прокурорської діяльності, підготовка та підвищення кваліфікації працівників органів прокуратури», результативні показники органів прокуратури були зведені до такого:

- чисельність працівників органів прокуратури: із запланованих 14 940 штатних одиниць фактичні показники склали 13 596 (відхилення: - 1344);

- кількість звернень до органів прокуратури: із запланованих 374 568 фактичні показники склали 291 463 (відхилення: - 83 105);

- кількість проваджень (справ), у розгляді яких прокурори прийняли участь у судах: із запланованих 304 477 фактичні показники склали 285 044 (відхилення: - 19 433);

- кількість громадян, прийнятих прокурорами на особистому прийомі: із запланованих 75 198 фактичні показники склали 16 247 (відхилення: - 58 951);

- сума, на яку захищено інтереси держави прокурорами у суді (млн. грн.): із запланованих 18 077 фактичні показники склали 26 071 (відхилення: + 7 994);

- кількість документів прокурорського реагування, пов'язаних із забезпеченням функцій прокуратури щодо обмеження особистої свободи громадян: із запланованих 8 037 фактичні показники склали 7 174 (відхилення: - 863) [2].

Наявні розбіжності між запланованими та фактичними показниками діяльності органів прокуратури пояснюються різними факторами: оптимізацією чисельності прокурорів; тривалістю розгляду справ судами внаслідок судової реформи; зменшенням кількості звернень (у тому числі на особистому прийомі); зменшенням чисельності прокурорів. До даної аргументації, проте, слід ставитися із відповідною долею критичності, враховуючи неузгодженості між внутрішніми показниками усередині системи, існуючу практику неналежного виконання працівниками прокуратури своїх посадових обов'язків тощо. Приміром, у 2020 р. із 30,6 проваджень (справ), запланованих на одного (1) прокурора, розгляд яких потребує його обов'язкової участі у суді, показник виконання склав 30,9 (відхилення: + 0,3), що, відповідно, свідчить про зростання ефективності праці. У той же час, як уже відзначалося, впродовж вказаного періоду істотно зменшилася кількість проваджень (справ), у розгляді яких прокурори фактично взяли у судах участь – на цілих 19 433 одиниці (!). Із вказаного обґрунтовано сформулювати декілька висновків: або при розгляді 19 433 проваджень (справ) у судах участь прокурора була не обов'язковою (й таке рішення повинне бути мотивоване саме процесуальними підставами, а не власним, суб'єктивним баченням питання), або зазначена ефективність роботи з огляду на такий критерій, як присутність, є сумнівною [2].

Чимало нарікань викликає затягнута у часі процедура судового розгляду справ, і це є об'єктивним чинником, що не викликає заперечень. Проте у даному розрізі доцільно й необхідно вказувати на супутні чинники суб'єктивного змісту – випадки нехтування прокурорськими працівниками

виконанням своїх обов'язків. Зазначене переконливо засвідчила ситуація, що склалася у зв'язку із ухвалою Київського районного суду м. Полтави від 10.08.2018 р. про закриття кримінального провадження по обвинуваченню Г. А. Кернеса та інших осіб у справі №638/4399/15-к, яка була обґрунтована передусім порушенням розумних строків судового розгляду внаслідок систематичної неявки прокурора (у кількості 19 чоловік. – І. М.) у судові засідання, та, як наслідок – висновком суду про відмову сторони обвинувачення від його підтримання у справі.

Список використаної літератури:

1. Гаврилук Л. В. Роль органів досудового розслідування Національної поліції України в протидії злочинності. *Сучасні кримінологічні дослідження: методи, напрями, перспективи*: збірник тез між народ. наук.-практ. круглого столу (Київ, 14 лист. 2019 р.). Київ: ДНДІ МВС України, 2019. С. 127-129.
2. Звіт про виконання паспорта бюджетної програми «Здійснення прокурорської діяльності, підготовка та підвищення кваліфікації працівників органів прокуратури» на 2020 рік. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/byudzhetna-zvitnist> (дата звернення: 09.02.2022).
3. Іщук О. С. Теоретико-методологічні та практичні засади кримінологічної діяльності органів прокуратури: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2016. 399 с.
4. Назаров В. В. Сучасні проблеми дотримання конституційних прав і свобод людини в кримінальному провадженні. *Захист прав людини: міжнародний та вітчизняний досвід*: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (16 травня 2019 року). Київ: Національна академія прокуратури України, 2019. С. 425-428.
5. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки: Указ Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text> (дата звернення: 08.02.2022).